

Dr. Maria Buciuceanu-Vrabie realizează, în capitolele doi și trei ale lucrării, o prezentare a situației demografice în rural, reliefând modul în care, în decursul ultimelor două decenii, coordonatele evolutive ale populației s-au înscris în tendințele descrise de teoria *cele de a doua tranziții demografice*. Astfel, ultimii ani au fost caracterizați prin spor demografic negativ, reducerea natalității și fertilității și creșterea ponderii populației vârstnice. Cu o pondere a populației rurale în creștere după 1990, Republica Moldova (58% în 2010, comparativ cu 53% în 1990), consemnează o evoluție opusă tendinței înregistrate la nivel european. Principalele cauze ale procesului de dezurbanizare se găsesc în zona economică, în special în dezagregarea activităților industriale concentrate în centrele urbane.

Capitolul patru, redactat de dr. Olga Gagauz, este dedicat analizelor privind natalitatea în mediul rural și potențialul reproductiv al populației. În acest sens, scăderea fertilității a apărut ca un rezultat al modificărilor de structură demografică și al modificării stilurilor de viață ale populației. Chiar dacă rata fertilității totale în rural se situează la valori superioare celei din mediul urban, nivelul acesteia este inferior pragului de înlocuire a populației, cea ce va conduce, în lipsa unor măsuri eficiente de stimulare a natalității, la adâncirea decalajelor demografice actuale. În continuarea analizelor privind natalitatea și fertilitatea în rural, capitolul cinci al volumului urmărește evidențierea comportamentelor și strategiilor adoptate de familiile tinere. Astfel, modelul uniunilor consensuale tinde să capete avânt în rândul tinerilor, căsătoria producându-se la vârste semnificativ mai înaintate decât în urmă cu 20 de ani. Această transformare este explicată de către autori ca reprezentând, în primul rând, o consecință a contextului social. Cu alte cuvinte, motivele de ordin economic sunt cele principale în amânarea întemeierii unei familii, chiar dacă nici cauzele ce țin de sfera deciziilor personale nu trebuie minimizate. Astfel, concluziile studiului arată că, din punct de vedere valoric și atitudinal privind viața de cuplu și căsătoria, tinerii din mediul rural tind să adopte un stil de viață urban, în timp ce dificultățile economice sunt considerate a reprezenta principalele bariere în calea întemeierii unei familii.

Acad. dr. Gheorghe Paladi prezintă, în capitolul șase, modul în care a evoluat mortalitatea în ultimele trei decenii, în timp ce c.s. Olga Poalelungi, realizează, în capitolul opt, o analiză asupra migrației externe și a impactului acesteia asupra evoluției populației rurale. Dacă în ceea ce privește evoluția mortalității și morbidității datele statistice sunt suficiente pentru descrierea situației înregistrate, în ceea ce privește migrația externă, situația este mult mai complexă. Cu toate că dimensiunile exacte ale fenomenului migraționist nu pot fi estimate, impactul acestuia asupra natalității este evident. În mod clar, unul dintre factorii principali în instaurarea sporului demografic negativ în rural ține de extinderea modelului migrației externe pentru muncă a tinerilor.

Pe baza datelor ce ilustrează analizele cuprinse în acest volum, perspectivele de evoluție ale populației rurale converg către instaurarea unei situații de pronunțat declin. Autorii volumului de față trag, astfel, un semnal de alarmă și invocă necesitatea unor măsuri de stimulare a natalității, ce trebuie însă căutate în sfera politicilor economice, deoarece cauza reducerii natalității nu este neapărat una demografică, ci, mai cu seamă, una ce ține de sfera problemelor economice pe care populația tânără le înregistrează.

Flavius Mihalache

IOAN MĂRGINEAN, (coord.), *Profiluri teritoriale ale calității vieții*, București, Editura Academiei Române, 2013

Volumul, apărut la Editura Academiei Române, în anul 2013, este scris de un colectiv de cercetători ai Institutului de Cercetare a Calității Vieții (ICCV). Autorii fac parte dintr-un colectiv de cercetare specializat în analiza calității vieții.

Lucrarea este structurată pe șapte capitole care pot fi citite și independent, nefiind în mod necesar corelate între ele. Pe de altă parte, fiecare dintre capitole are relevanța lui în contextul demersului propus de autori. Chiar dacă datele sunt tratate din perspective diferite, există o anumită complementaritate a lor. Perspectiva comparativă cu referențial intern este completă cu date integrate în context internațional, iar analizele comparative la nivel regional sunt completate cu cele pe medii de rezidență și cu analize ale diferențierilor intracategoriale. Demersul științific propus, în ansamblul lui, este subsumat perspectivei integrative a relației dintre calitatea vieții și dezvoltarea socială, perspectivă asumată în mod explicit în introducerea volumului (p. 16).

Una dintre sursele principale de date este *Diagnoza Calității Vieții*, cercetare realizată în cadrul ICCV în anii 1990–1999, 2003, 2006, 2010. Pentru analiza dinamicii indicatorilor calității vieții au fost alese două repere temporale relevante: primul, corespunzător încheierii primului deceniu al tranziției postcomuniste – anul 1999, cel de-al doilea, anul în care a fost resimțit cel mai puternic impactul crizei economice și care urmează momentului încheierii celei de-a doua decade de tranziție postcomunistă (2010).

Analiza la nivel teritorial, dezvoltată în primul capitol, urmărește evoluția a 53 de indicatori subiectivi ai calității (percepute) a vieții, având valori distribuite în cinci clase de calitate a vieții, clase construite „urmând logica scalelor simple de ierarhizare, de la situația cea mai nefavorabilă, la cea mai favorabilă” (p. 26).

Pe lângă concluzii de ordin mai general și oarecum previzibile, privitoare la menținerea unui nivel mai degrabă scăzut al majorității indicatorilor subiectivi ai calității vieții, în pofida unei creșteri modeste în perioada avută în vedere, analiza datelor în profil teritorial relevă și anumite aspecte mai degrabă surprinzătoare. Astfel de date „incitante, privite ca sursă de informații” (p. 48) sunt cele privitoare la ierarhia regiunilor de dezvoltare din punct de vedere al calității percepute a vieții. În această ierarhie, regiunea cea mai dezvoltată a țării, București-Ilfov, este penultima în 1999 și ultima, în 2010, în condițiile în care decalajele privind indicatorii economici ai nivelului de trai cresc în această perioadă, în favoarea acestei regiuni, în raport cu toate celelalte.

Între puținii indicatori subiectivi ai calității vieții ce se regăsesc, constant, într-o clasă superioară sunt cei privind viața de familie. Calitatea vieții de familie este analizată, pe larg, în cel de-al doilea capitol al cărții, pe mai multe dimensiuni: caracteristici demografice, contactele membrilor familiei, aprecierea relațiilor de familie, timpul petrecut în familie și împărțirea sarcinilor domestice. Pe fiecare dintre aceste dimensiuni sunt făcute comparații cu modele europene de familie și sunt identificate caracteristici comune și particularități specifice ale familiei române în context European. În contrast cu modelul Nordic, în care sunt dezvoltate rețele specializate și rețele sociale de suport extrafamiliale, modelul mediteranean de suport, în care se încadrează și România, este cel în care „rețelele de familie reprezintă plasa de siguranță cea mai importantă” (p. 71).

Cel de-al treilea capitol propune o analiză a diferențierilor nivelurilor de dezvoltare socioeconomică a mediului rural românesc. Analiza comparativă pornește de la nivel județan și coboară până la nivel de comune, fiind identificate cazuri relevante privind anumite aspecte particulare, precum volumul și sursa veniturilor locale, cât și ponderea diverselor categorii de cheltuieli publice. Dimensiunea internă a demersului comparativ este completată și cu cea externă, relativ la ponderea fondurilor alocate dezvoltării rurale celor 10 țări nou admise în UE, pe fiecare dintre Axele prioritare.

În următorul capitol este analizată relația dintre educație și piața muncii, din perspectiva subiectivă a populației și a unor categorii precum profesorii, elevii și angajatorii, analiză completată și de cea oferită de datele statistice privind ocuparea și cererea de locuri de muncă.

În capitolul V este propusă o analiză a așa-numitei ocupări atipice în România, pornind de la ipoteza că aici „opțiunile pentru ocuparea nonstandard sunt conjuncturale, apărând ca urmare a lipsei de alternativă ocupațională” (p. 139). Efectele negative ale formelor preponderente ale ocupării atipice în România, vizând riscul de sărăcie și vulnerabilitate socială, sunt prezentate în context European. Riscul de sărăcie al persoanelor ocupate cu timp parțial de muncă este sensibil mai mare în raport cu cel înregistrat la nivelul populației care lucrează, în cazul majorității țărilor europene. În

cazul României însă, acest indicator are o valoare mult superioară mediei europene și mult superioară următoarei clasate în această ierarhie (58%, față de procentul de 33%, înregistrat în Bulgaria).

Analiza formelor de ocupare este realizată și la nivel teritorial și pe medii de rezidență. Formele de ocupare preponderente în mediul rural, incluse în categoria ocupării precare, ce capătă în special forma agriculturii de subzistență, prin incidența crescută la nivelul populației ocupate, au un impact major asupra ratei sărăciei persoanelor care lucrează.

Cel de-al VI-lea capitol propune o analiză interesantă a beneficiilor utilizării internetului, din perspectiva grupurilor avantajate și a celor excluse de la accesul la aceste beneficii. O concluzie a acestei analize este aceea a necesității definirii unor politici de e-incluziune, în condițiile în care consecințele lipsei de digitalizare se soldează cu dezavantajarea socială a celor în cauză (p. 196).

Ultimul capitol vizează problematica dezvoltării umane și are ca obiectiv principal prezentarea evoluției și tendințelor în dezvoltarea umană în România, în context mondial.

Un obiectiv secundar al analizei propuse aici este unul de ordin metodologic și privește construcția indicelui dezvoltării umane (IDU), „ca măsură compozită, dar nu acoperitoare pentru dezvoltarea umană” (p. 171).

Cartea prezentată aici este una densă, prezentând informații din domenii și perspective diferite, toate analizele fiind însă subsumate problematicii corelației dintre calitatea vieții și dezvoltarea socială, pe de o parte și orientate de perspectiva pragmatică a fundamentării intervenției sociale în scopul îmbunătățirii aspectelor relevante pentru viața oamenilor, pe de altă parte.

Lucrarea poate fi utilă atât decidenților politici, cât și studenților și specialiștilor în politici sociale, prin accesul pe care-l oferă la un volum important de date sintetizate cu acuratețe în raport cu relevanța lor în ilustrarea temelor propuse spre analiză.

Forma destul de accesibilă în care sunt prezentate aceste date, claritatea argumentației și natura de interes general a multora dintre temele analizate, reprezintă premise favorabile pentru ca această carte să fie citită cu plăcere și de către nespecialiști, interesați de o temă sau alta dintre cele analizate, cu atât mai mult cu cât capitolele pot fi citite și separat, neexistând o legătură neapărat necesară între ele.

Mihnea Preotesi

SIMONA MARIA STĂNESCU (editor), ROMEO ASIMINEI, DANIELA VÎRJAN, *Recommendations for the development of the social economy: Romania 2013*¹, United Nations Development Program Romania, 2013

The social scientific and policy interest in the social economy (henceforth, SE) in Romania has greatly increased over the last half-decade. To a large extent, this is due to the availability of European funding for research and development activities devoted to the SE, through the Sectorial Operational Programme Human Resources Development (2009–2013). Out of a total of 107 publications dealing with the social economy published in Romania after 1990 (Stănescu, 2013: 43), more than three quarters were published since the beginning of the implementation period of the European Social Fund co-funded projects (2009). This short time frame has not allowed for the emergence of an identifiable theoretical corpus with which to explore the SE. Most of the research published so far is devoted to describing, at varying levels of detail, the state of the social economy in

¹ Recomandări pentru dezvoltarea economiei sociale: România, 2013.